

A portrait of a woman with dark hair and glasses, wearing a dark blue turtleneck and a purple and green scarf. She is looking slightly to the right of the camera with a gentle smile. The background is a blurred interior space with a stone wall and a window.

POŽIŪRIS

Grožio reabilitacija

Modernaus meno kūrėjai netikėjo, kad pasaulį išgelbės grožis, ir net nutarė iš jo pasišaipyti. Ermitažo muziejaus Sankt Peterburge psichologė bei meno istorikė **Tatjana Charitonova** įsitikinusi, kad toks elgesys buvo klaidingas, ir **Levai Rekštytei** pasakoja, kodėl grožio kriterijų vertėtų atrasti iš naujo.

☒ Meno psichologija tyrinėja meno kūrinių įtaką žmonėms, jų emocijoms ir tai, kodėl vieni darbai įkvepia pozityvioms mintims ir būsenoms, kiti – destruktivioms. Ką atskleidė Ermitažo ir kituose Rusijos meno muziejuose jūsų atlikti tyrimai?

– Mano tyrimai, kurie buvo paremti muziejų lankytojų apklausomis ir jų asmeniniais vertinimais, rodė, kad iš tiesų vieni kūriniai gali įkvėpti mąstyti ir jaustis teigiamai, o kiti kursto nerimą, baimę, pyktį. Testavau, kokias asociacijas žmonėms sukelia konkretūs meno darbai. Visa tai atlikau ekspozicijų salėse, tad lankytojų išpuodžiai buvo tiesioginiai, autentiški. Tyrimai atskleidė ir tai, kad daugelį žmonių tam tikras kūrinys veikia panašiai. Meno psichologija šiais laikais tampa vis aktualesnė ir, manau, nustelbia meno istorijos ir sociologijos funkcijas.

☒ Viename JAV šiuolaikinio meno centre perskaičiau mintį, esą tikrasis kūrinio poveikis prasideda išėjus iš muziejaus.

– Tai tiesa. Žinoma, daug kas priklauso nuo žmogaus psichologinės būsenos tuo metu, kai jis žvelgia į meną. Jei tuo savo gyvenimo momentu jis sprendžia svarbias dilemas, ieško išeities, nusiramino, įkvėpimo ar panašiai, labai tikėtina, kad tokį žiūrovą menas paveiks labiau. Galbūt ateidamas į muziejų jis tikėsis atrasti ką nors sau, ieškos, už ko užsikabinti, bus kur kas atviresnis išorinėms įtakoms. Beje, daug giliau ir ilgiau meno kūrinius su savimi „nešiojasi“ ekspresyvūs, emocionalūs žmonės.

☒ Kuo jūsų atliekami meno psichologijos tyrimai naudingi muziejams?

– Jie itin praverčia sudarant edukacines programas ir ekskursijas, ypač vaikams. Žinant apie meno kūrinių įtakas, galima sugalvoti kur kas efektyvesnę ir prasmingesnę turą ar užsiėmimą: uždėti tinkamesnius akcentus, paaiškinti, kodėl žmonėms kyla būtent tokios būsenos, išdėlioti ekskursiją

jau seniausiai atrasta, labai paprasta taisyklė, nereikia nieko naujo išradinėti. Grožis yra sielos maistas, kaipgi įmanoma be jo gyventi? Esu grožio gerbėja, atleiskite už tai (*juokiasi*).

Ar grožis yra subjektyvus?

– Priklauso nuo to, kaip apie jį kalbėsime: kaip apie kategoriją, tam tikrą vertinimą ar tiesiog harmoningą visumą. Įvairių sričių specialistai jį apibrėžia skirtingai. Tačiau jei žmonės sako, kad grožis subjektyvus, jie tikriausiai detaliam neanalizuoja, o žvelgia paviršiais. Objektyvusis grožis yra universalus.

■ **Pirmieji Pablo Picasso kubistiniai darbai sulaukė pačių įvairiausių vertinimų. Jo stiliaus oponentai argumentavo, kad dailininko paveikslai paprasčiausiai negražūs, per daug nutolę nuo to, ką graikiškoji kultūra suformavo kaip klasikinio grožio idealą. Tačiau kritikai nežinojo, kad P. Picasso iš tiesų žavėjosi senovės graikų menu ir savo darbuose atliepdavo jų iškeltą grožio idėją. Kaip reiktų vertinti grožio universalumą tokiu atveju?**

– P. Picasso ieškojo savito, pačiam suvokiamo ir įdomaus grožio. Jis nuolatos tyrinėjo, eksperimentavo... Ir nesu tikra, ar jį atrado. Turėčiau pasakyti, kad man labiausiai patinka jo ankstyvieji darbai, kuriuose jis pasidavė klasikinio grožio sampratai ir priešė savo žmonos bei mūzos Olgos Chochlovos atvaizdus.

Meno psichologija šiais laikais tampa vis aktualesnė ir, manau, nustelbia meno istorijos ir sociologijos funkcijas.

taip, kad nuo stiprių, energiją spinduliuojančių kūrinų muziejaus lankytojai pereitų prie ramesnių, nuosaikesnių ir t. t.

■ **Savo seminaruose Vilniuje teigėte, jog grožis yra nepelnytai prarasta meno vertybė. Kodėl šiuolaikinio meno pasaulyje grožis yra nukarūnuotas, senamadiškas, prisimenamas nebut humoristiniame, ciniškame fone?**

– Grožis yra ne juokas, o labai rimtas dalykas. Tiesa, kad moderniajame, šiuolaikiniame mene grožio kategorijos nebelieka, daug svarbiau tapo provokuoti ir nustebinti žiūrovus. Tačiau, atsižvelgiant į žmogiškąją prigimtį, mes tokie jau esame, kad stengiamės ieškoti ir siekti grožio aplink, nes pašąmoningai žinome, kad jei jis mus sups, ir patys būsimė gražūs. Tai

■ **Kokie, anot jūsų, yra grožio mene orientyrai? Kaip jį atrasti, atpažinti?**

– Suprasti, ar meno darbas kelia pasigėrėjimą, gali tik savyje susivokęs, sąžiningas sau žmogus. Kita vertus, jei nesi tikras, ar kūrinys tau gražus, paklausk nuomonės to, kuo šiuo klausimu pasitiki, kieno kompetenciją vertini.

Jei jo ar jos nuomonė skirsis nuo tavosios (tu iš tiesų ją turi, tik sau nepripažįsti), jausiesi sutrikęs, imsi prieštarauti. Tai paprastas būdas pasitikrinti. Turi pripažinti savo jausmus, reflektuoti tai, kas vyksta aplink, įsigilinti į savo mintis. Grožio neįmanoma patirti, jei esi užsigniauzęs savyje. Tik atsivėręs ir jį išleidęs suvoksi jo poveikį ir jausiesi tiesiog laimingesnis. ■

T. Charitonova

- Gimė 1963 m. Omsko mieste Rusijoje.
- 1980 m. baigė istorijos mokslus Omsko universitete.
- 2008 m. tame pačiame universitete įgijo psichologo specialybę.
- 2010 m. gavo ontopsichologijos magistro diplomą.
- Daugiau nei 30 metų dirba Ermitažo muziejuje.